

Popis prezimujočih sivih čapelj *Ardea cinerea*, velikih kormoranov *Phalacrocorax carbo* in labodov grbcev *Cygnus olor* v Sloveniji v obdobju 1994-97

Survey of the wintering Grey Herons *Ardea cinerea*, Great Cormorants *Phalacrocorax carbo* and Mute Swans *Cygnus olor* in Slovenia between 1994 and 1997

Iztok GEISTER

Uvod

Komisija za kartiranje in štetje ptic pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic je v letu 1994 pričela s februarскими popisi sivih čapelj in kormoranov in z njimi nadaljevala vse do letošnjega leta. Rezultati popisov v letih 1994-95 so bili objavljeni v *Acrocephalusu* št. 72 (GEISTER 1995). V letu 1996 se je dvema popisnima pticama pridružila še tretja, labod grbec. Pričujoče poročilo vsebuje tako rezultate popisov zadnjih dveh let (1996-97) kot tudi rezultate popisov prvih dveh let (1994-95). Le takšen dolgoročni pregled ponuja zgovornejšo sliko dogajanja.

Metoda

Raziskovalna naloga je bila opravljena v obliki ankete; leta 1994 (18.,19.,20.2.),

leta 1995 (10.,11.,12.2.), leta 1996 (16.,17.,18.2.) in leto 1997 (7.8.,9.2.).

Za čas popisa je bila izbrana sredina februarja, to je obdobje, ko se ptice popisovanih vrst domnevno zbirajo v večje jate pred odhodom v gnezditvena območja (GEISTER 1995). Domnevo je potrdilo tudi zbiranje podatkov o prezimujočih kormoranih v Sečoveljskih solinah za obdobje od novembra do marca. Izkazalo se je, da je bilo število velikih kormoranov v obdobju 1988 do 1994 vedno najvišje v februarju (izjema je januar 1989). (ŠKORNIK 1995). Podatke pričujoče ankete je potemtakem razumeti kot maksimalne, kar pa hkrati ne pomeni, da je bilo število osebkov posamezne vrste vso zimo enako, prej nasprotno.

Vprašalnik se v štirih letih ni bistveno spreminjal. Podrobneje je bil že opisan v objavi izpred dveh let (GEISTER 1995).

Slika 1: Veliki kormorani med počitkom na Dravi (F. Bračko)
Fig. 1: Great Cormorants resting on the Drava river (F. Bračko)

Povečalo se je število vprašancev, od 250 v letu 1994 na 600 v letu 1997, medtem ko je število prejetih odgovorov ostalo približno enako (glej tabelo 3).

REZULTATI

reka river	km km	odsek 1996 section 1996	% %	odsek 1997 section 1997	% %
DRAVA	142	142	100	142	100
Meža	42	-	-	-	-
Dravinja	73	50	68	-	-
Pesnica	65	-	-	-	-
MURA	95	10	10	9	9
Ščavnica	56	-	-	-	-
Ledava	68	-	-	-	-
SAVA	221	75	40	50	23
Sava Bohinjka	41	20	50	20	50
Tržiška Bistrica	27	-	-	-	-
Kokra	34	-	-	-	-
Sora	9	-	-	-	-
Poljanska Sora	43	-	-	15	35
Selška Sora	32	5	16	-	-
Kamniška Bistrica	33	5	15	-	-
Ljubljanica	41	10	24	6	15
Savinja	102	102	100	50	49
Mirna	44	-	-	-	-
Krka	94	50	53	50	53
Sotla	86	-	-	5	6
Kolpa	118	3	3	3	3
SOČA	96	-	-	17	18
Vipava	44	-	-	13	30
Idrijca	60	5	8	-	-
REKA	51	-	-	-	-
DRAGONJA	30	5	16	5	16
skupaj/total	1787	497	28	385	22

Tabela 1: Večje slovenske reke s popisanimi odseki v letih 1996-97
Table 1: Larger Slovene rivers with sections surveyed in 1996-1997

leto year	reka river	potok stream	travnik meadow	ribnik pond	zadrž. reservoir	jezero lake	morje sea	drugo other
1994	29	2	3	3	7	10	3	2
1995	26	3	5	9	6	10	3	2
1996	30	4	2	4	7	5	3	1
1997	36	4	1	1	3	11	4	1

Tabela 2: Število popisanih lokalitet glede na značaj vodišča
Table 2: Surveyed localities as per their water body character

	1994	1995	1996	1997
število pregledanih lokalitet number of surveyed localities	52	53	49	51
število poročil o sivi čaplji number of reports on Grey Herons	46	45	44	48
število poročil o velikem kormoranu number of reports on Great Cormorants	23	17	20	32
število poročil o labodu grbcu number of reports on Mute Swans			21	25

Tabela 3: Število pregledanih lokalitet in lokalitet, kjer so bile vrste odkrite v letih 1995-97

Table 3: Number of surveyed localities and numbers of localities where species were recorded during 1995-1997

leto/načrtna razdelitev štetja year/count up allocation	A	B	C	D
1995	26	9	25	2
1996	29	10	16	1
1997	25	16	16	1

Tabela 4: Načrtna razdelitev štetja sive čaplje na lokalitetah. Oznake pomenijo: A = prehranjevališče, B = v letu, C = počivališče in D = prenočišče.

Table 4: Counting of Grey Herons as per their different activities. A = feeding, B = in flight, C = resting, D = roosting

leto/načrtna razdelitev štetja year/count up allocation	A	B	C	D
1995	7	4	10	4
1996	13	9	6	2
1997	8	21	9	3

Tabela 5: Načrtna razdelitev štetja velikega kormorana. Za oznake glej tabelo 4!

Table 5: Counting of Great Cormorants as per their different activities. A = feeding, B = in flight, C = resting, D = roosting

Slika 2: Veliki kormorani se vračajo z Moščanskega jezera na prenočišče pod Ravnico na Savi. (I. Geister)

Fig 2: Great Cormorants returning from Lake Moste to their night quarters below Ravnica along the Sava river. (I. Geister)

leto/načrtna razdelitev štetja year/count up allocation	A	B	C	D
1996	13	9		
1997	13	2	4	1

Tabela 6: Načrtna razdelitev štetja laboda grbca. Za oznake glej tabela 4!

Table 6: Counting of Mute Swans as per their different activities. A = feeding, B = in flight, C = resting, D=roosting

leto/grupacija year/group size	ind.	2-3	4-10	11-50	51-100	101-500
1995	15	18	11	4		
1996	22	10	6	2		
1997	22	7	5	2		

Tabela 7: Pogostostna razdelitev velikostnih skupin sive čaplje na prehranjevališču

Table 7: Frequency distribution of Grey Heron's size groups on feeding site

leto/velikost skupine year/group size	ind.	2-3	4-10	11-50	51-100	101-500
1995	5	3	6	3	2	3
1996	1	5	7	4	3	2
1997	4	6	7	5	5	2

Tabela 8: Pogostostna razdelitev velikostnih skupin velikega kormorana na prehranjevališču

Table 8: Frequency distribution of Great Cormorant's size groups on feeding site

leto/velikost skupine year/group size	ind.	2-3	4-10	11-50	51-100	101-500
1996	3	10	5	5		
1997	1	11	10	3		

Tabela 9: Pogostostna razdelitev velikostnih skupin laboda grbca na prehranjevališču

Table 9: Frequency distribution of Mute Swan's size groups on feeding site

vrsta/leto species/year	1994	1995	1996	1997
siva čaplja/Grey Heron	1	1	5	4
veliki kormoran/Great Cormorant	1	1	4	3
labod grbec/Mute Swan	-	-	1	1

Tabela 10: Število najdenih mrtvih ptic v dneh popisa

Table 10: Number of dead birds during survey days

porečje/leto catchment/year	1994	1995	1996	1997
Mura	13	?	9	11
Drava	179	156	56	68
Sava	131	142	86	153
Savinja	5	81	57	24
Krka	25	30	23	45
Kolpa	-	9	15	-
Vipava (Soča)	-	18	7	26
Primorje	-	10	2	23
drugo/other	104	6	15	5
skupaj/total	457	449	270	355

Tabela 11: Število v februarju popisanih sivih čapelj v Sloveniji v obdobju 1994-97. Legenda: ? = ni podatka, - = vrednost podatka je 0.

Table 11: Numbers of the wintering Grey Herons in Slovenia during 1994-1997

porečje/leto catchment/year	1994	1995	1996	1997
Mura	330	?	356	202
Drava	559	661	1280	1560
Sava	736	889	1039	1170
Savinja	-	-	-	200
Krka	105	75	170	227
Kolpa	?	5	130	140
Soča	1	7	4	15
Primorje	6	76	10	105
drugo/other	3	-	-	-
skupaj/total	1740	1713	2989	3619

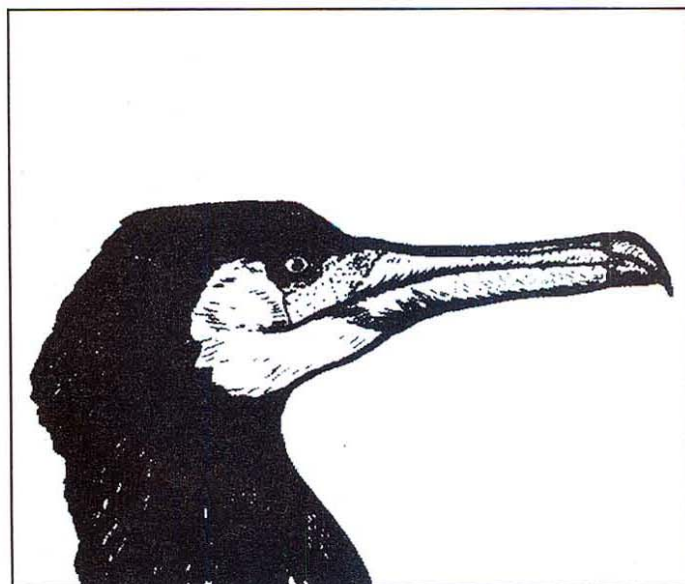
Tabela 12: Število v februarju popisanih velikih koromoranov v Sloveniji v obdobju 1994-97: ? = ni podatka, - = vrednost podatka je 0.

Table 12: Numbers of the wintering Great Cormorants in Slovenia during 1994-1997

porečje/leto catchment/year	1996	1997
Mura	16	47
Drava	110	228
Sava	32	43
Savinja	1	5
Krka	47	51
Vipava		2
skupaj	206	376

Tabela 13: Število v februarju popisanih labodov grbcev v Sloveniji v obdobju 1996-97

Table 13: Numbers of wintering Mute Swans in Slovenia during 1996-1997

RAZPRAVA

Splošne ugotovitve

V obdobju 1996-97 sta bili v celoti pregledani le Drava in Savinja, približno na pol pa Sava, Krka in Dravinja (v letu 1996).

Nepregledanih je ostalo precej rek, daljših od 25 km: v porečju Drave Meža z Mislinjo, pritoki Dravinje: Oplotnica, Ložnica, Polskava in njen pritok Framski potok, Pesnica, v porečju Mure Ščavnica in Ledava; v porečju Save Tržiška Bistrica, Kokra, Sora, Kamniška Bistrica s Pšato, pritoki Ljubljanice (Pivka, Iška in Gradaščica), pritoki Savinje (Paka, Bolska, Ložnica) in Voglajna s Hudinjo, Mirna, pritoka Krke (Temenica in Radulja), Sotla z Bistrico, Kolpa z Lahinjo; v porečju Soče Idrijca; Reka in Dragonja (tabela 1).

Pregledane dolžine rek so bile v primerjanih dveh letih sicer različne (v letu 1996:482 km in v letu 1997:385 km), vendar so bile ptice popisane na istih odsekih. Razlika v dolžini ne samo, da je zanemarljiva, narekovala jo je najverjetneje izkustvena racionalizacija, spoznanje iz prejšnjih treh popisnih let, da so nekateri odseki za popis nezanimivi. H krčenju popisnih lokalitet popisovalce nagovarja tudi spoznanje, da je najzaneslivejše popisovanje na prenočiščih (velja predvsem za čaplje in kormorane). Pričakovati je, da bo v prihodnje takšen način popisovanja povsem prevladal.

V sestavu vodišč so v celotnem štiriletнем popisu prevladovali rečni odseki, zelo malo je bilo popisanih potokov in jarkov, kjer pa se prehranjuje domnevno veliko sivih čapelj (tabela 2).

V letu 1996 je bilo med popisanimi vodišči 8 gojitvenih, od tega 5 na tekočih vodah v dolžini 35 km (7%) in v letu 1997 6 na tekočih vodah v dolžini 78 km (20%).

Vrnjenih je bilo povprečno 51 izpolnjenih vprašalnikov. Poročil o sivi čaplji je bilo 46, o velikem kormoranu 23 in o labodu grbcu prav tako 23 v povprečju.

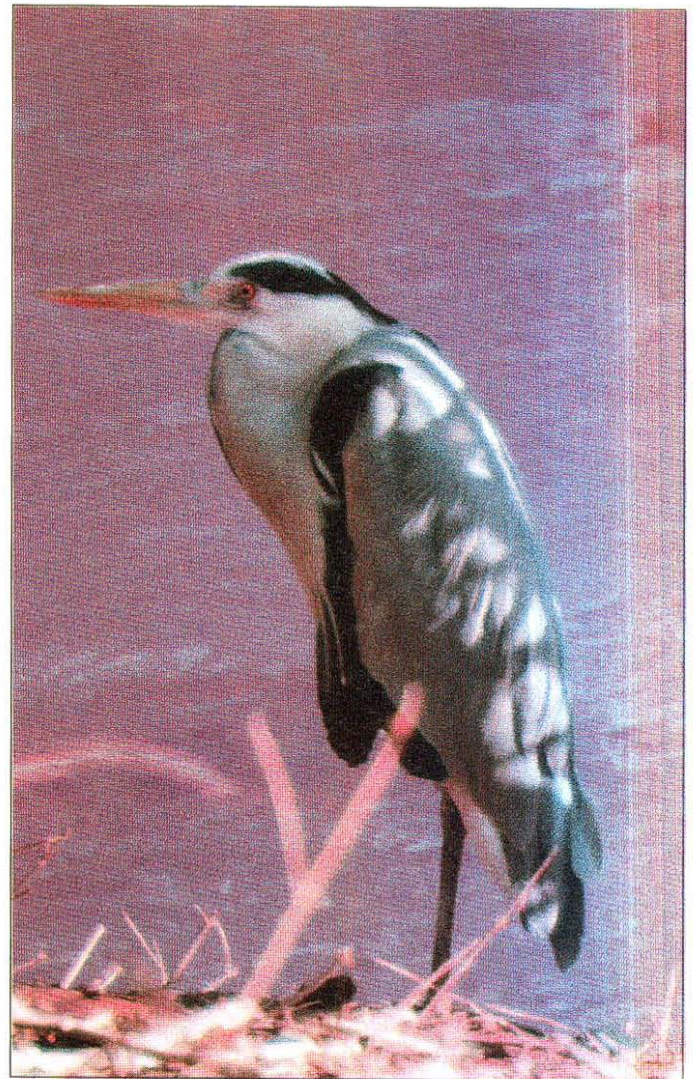
Labodi grbci

Labodi grbci so bili največkrat opazovani na prehranjevališčih. Najpogosteje

so se prehranjevali po pari, kar je sicer nekoliko zabrisano zaradi formulacije najmanjše skupine, v kateri naj bi bili dva do trije osebki. Število prezimujočih labodov grbcev povsod po Sloveniji narašča: v primerjavi z letom 1996 se je v letu 1997 povečalo na Savi za 50 %, na Dravi za 100 % in na Muri za 300 %. Le na Krki se je število prezimujočih labodov grbcev zgolj neznatno povečalo.

Sive čaplje

Največ poročil o sivi čaplji je s prehranjevališč in počivališč, najmanj pa s prenočišč. Na prehranjevališčih so bile sive čaplje sicer velikokrat opazovane po 2-3 skupaj, največkrat pa vendarle posa-

Slika 3: Siva čaplja na vodnem zadrževalniku Vrbje pri Zalcu (M. Vogrin)

Fig 3: Grey Heron on the impounding reservoir Vrbje near Zalec (M. Vogrin)

mično. Število prezimujočih sivih čapelj v Sloveniji po občutnem zmanjšanju v letu 1996 spet narašča, vendar še ne dosega ravni iz obdobja 1994-95. Pri tem je treba upoštevati, da se glavnina prezimujoče populacije zadržuje ob potokih, zato ob rečnih odsekih preštete sive čaplje po moji oceni sestavljajo kvečjemu desetino populacije. V letu 1996 se je število na Dravi prešteti sivih čapelj zmanjšalo v primerjavi z letom 1995 za dve in na Savi za eno tretjino, vendar se je v primerjavi z letom 1996 v letu 1997 povečalo na Dravi za okrog 10%, medtem ko je na Savi doseglo dozdej najvišjo vrednost. Za skoraj 100 % je število v zadnjem letu naraslo na Krki, medtem ko se je na Savinji zmanjšalo od leta 1995 za skoraj 200 %.

Veliki kormorani

Število prezimujočih velikih kormoranov v Sloveniji še naprej narašča. V letu 1997 se je v primerjavi z letom 1994 povečalo za več kot 100 %. Največje povečanje je opaziti na Dravi (skoraj trikratno!), medtem ko na Savi število narašča zmerneje. Od leta 1995 število vztrajno narašča tudi na Krki, v zimi 1996/97 je veliki kormoran množično prezimoval na Savinji. Na Dravi, Savi, Savinji in Krki je položaj pregleden, premalo pa je raziskano prezimovanje na Muri, Kolpi in Soči.

Verodostojnost podatkov o opazovanju velikih kormoranov na prehranjevališču, počivališču ali v letu je vprašljiva zaradi sprotnih delitev domicilne jate. Tako so trije ločeni popisovalci 9. 2. 1997 na Trbojskem jezeru prešteli različno število velikih kormoranov: prvi 208, drugi 304 in tretji 508 ptic. Toda če kdo misli, da je le na prenočišču mogoče zanesljivo prešteti vse kormorane z določenega rečnega odseka, se moti. Tako so trije ločeni popisovalci v letu 1997 na prenočišču velikih kormoranov v Tremarjih ob Savinji prešteli prenočujoče kormorane neverjetno različno: prvi 20-30 (12 popisov), drugi 100-200 (3 popisi) in tretji 300-350 (15 popisov). Seveda je teoretično mogoče, da se v dveh mesecih niso nikoli srečali, da je torej bilo število prenočujočih ptic vsakič drugačno. Toda razlike so prevelike in variacije se gibljejo v treh dobro ločenih količinskih razredih.

Kljub izgubljenemu zaupanju v preštovanju velikih kormoranov na prenočiščih sem dodatno (po opravljeni anketi in na osnovi podatkov iz ankete) zbral tudi te podatke. Ob primerjanju podatkov, zbranih z anketo s podatki, zbranimi s štetjem vodnih ptic, je potalo očitno, da se februarški podatki (7. - 9. 2. 1997) precej razlikujejo od januarških (11. 12. 1. 1997), podrobnosti o tem glej v prispevku B. Stumbergerja na str. 29, kar pomeni, da število prenočujočih ptic iz meseca v

Slika 4: Veliki kormorani v stari strugi Drave (F. Bračko)

Fig 4: Great Cormorants in the old bed of the Drava river (F. Bračko)

reka river	kraj locality	1994	1995	1996	1997	drevje ali naprava kjer prenočujejo roosting place	popisovalec observer
Savinja	Tremarje	-	-	180-220 (6)	300-350 (15)	bukve	V. Andoljšek
Mura	Razkrižje	-	-	-	35-115 (5)	črni topoli	B. Vajndorfer
Krka	Mršeča vas	240-400 (4)	210-380 (4)	240-400 (4)	251-550 (4)	beli topoli bele vrbe dobi	J. Pečnik
Kolpa	Log pri Metliki	-	5-60 (10)	15-125(13)	20-135 (4)	beli topoli	N. Bednaršek
Sava	Ravnica	-	405-580 (6)	-	-	smreke	I. Geister
Sava	Naklo	56 (3)	-	-	-	beli topoli	I. Geister
Sava	Hotič	-	220-305 (4)	527-670 (4)	360-450 (2)	beli topoli	D. Fekonja
Sava	Šentjur na Polju	32-104 (7)	33-380 (6)	48-320 (7)	100-420 (3)	beli topoli	M. Gobec
Drava	Črešnjevce ob Dravi	-	-	-	80-360 (7)	bukve, smreke	F. Bračko
Drava	Miklavž pri Mariboru	-	-	248-900 (13)	-	beli topoli, bele vrbe	F. Bračko
Drava	Ptujsko jezero	-	-	650 (1)	1200 (1)	stebri daljnov. peščeni otok	F. Bračko
skupaj/total		328-560	873-1705	1908-3285	2346-3580		
povprečje/average		444	1289	2596	2963		

Tabela 14: Prenočišča velikega kormorana v Sloveniji v obdobju 1994-97. Za vsako prenočišče je navedeno najmanjše in največje število prenočujočih ptic. V oklepaju je število popisov.

Table 14: Great Cormorants' night quarters in Slovenia during 1994-1997. For each quarter the smallest and the largest numbers of roosting birds are given. Numbers in brackets indicate number of surveying days. Key: bukve=beech, črni topoli=black poplar, beli topoli=white poplar, bele vrbe=white willow, dobi=common oak, smreke=spruce, stebri daljnov.=power line pillars, peščeni otok=sandy island.

mesec (če ne tudi pogosteje, kot dajo misliti prej omenjene razlike) zelo niha. Kot poročajo popisovalci, se to dogaja predvsem zaradi vznemirjanja in preganjanja počivajočih in prenočujočih ptic. S takšnim početjem se hvalijo predvsem ribiči. Zaradi takšnega početja veliki kormorani celo opuščajo velika skupinska prenočišča; tako so v zimi 1995/96 opustili prenočišče pod Ravnico na Savi in prenočišče na Dravi pri Miklavžu. Nadomestno prenočišče za Ravnico na Savi ni znano, z Miklavža pregnane ptice pa zdaj prenočujejo na Ptujskem jezeru.

Z naraščanjem števila prezimujočih velikih kormoranov narašča tudi število znanih prenočišč. Tako je dozdej znanih 11 prenočišč, največ na Savi (4) in Dravi (3), po eno pa na Krki, Kolpi, Savinji in Muri (glej tabelo 14). Primerjava podatkov s prenočišč (januar, februar) s podatki ankete (trije dnevi v februarju) kaže zanimive odmike: v letu 1994 je bila na malo znanih prenočiščih odkrita le ena tretjina

vseh popisanih velikih kormoranov, v letu 1995 se je število izenačilo, v letu 1996 je pričelo število popisanih ptic zaostajati za številom prenočujočih, v letu 1997 pa je ta razlika domala splahnela.

Sicer pa je največ poročil o velikem kormoranu bilo v letu 1995 s počivališč, v letu 1996 s prehranjevališč in v letu 1997 s preleta nad reko. Razumljivo, da je bilo v vsem obdobju najmanj poročil s prenočišč. Pri lovu so se kormorani združevali v različne velike skupine, od najmanjših (2-3) do velikih 100-500 osebkov), lovili pa so tudi posamično.

ZAHVALA

V letu 1996 so pri popisu sodelovali: Gregor Andric, Smiljan Bačani, Branko Bakan, Marija Bavdaž, Nina Bednaršek, Franc Bračko, France Brun, Mile Budič, Lenart Cenčič, Milena Cerar, Drago Cerlini, Franc Dečman, Milena Fakin, Dare Fekonja, Iztok Geister, Marjan Gobec,

Matjaž Godec, Patricija Golob, Marja Guček, Dijana Mohar, Tomaž Jančar, Jure Juvanc, Franci Janžekovič, Matjaž Kerček, Tone Kladnik, Marija Sodja Kladnik, Rajko Koradžija, Franc Kosi, Boris Kozinc, Aleš Kus, Zvonko Lončarevič, Ervin Longger, Tomaž Mihelič, učenci OŠ Šmarje pri Jelšah, učenci OŠ Šmarjeta v Šmarjeških Toplicah (Robi Keruc, Irena Perše, Sebastijan Požuh, Miran Turk in mentor Jože Pečnik), učenci OŠ Radlje ob Dravi (mentorica Breda Bobovnik), učenci OŠ Ormož (Valentina Cestar, Boja Čačić), Matija Rant, Andrej Sovinc, Dare Šere, Rudolf Tekavčič.

V letu 1997 so pri popisu sodelovali: I. A. Božič, Franc Bračko, Henrik Ciglič, Milan Cerar, Franc Dečman, Milan Fakin, Dare Fekonja, Iztok Geister, Marjan Gobec, Nataša Gorenc, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, Bojana Jureš, Aleš Kadunc, Dane Katalinič, Boris Kočevcar, Janez Kolenko, Martin Košir, Boris Kozinc, Franc Kosi, Edvard Krešna, Marjan Kumelj, Boris Leskovic, Zvonko Lončarevič, Hrvoje Oršanič, učenci OŠ Janka Ribiča Cezanjevci, učenci OŠ Savo Kladnik Sevnica (Besih Dautbegovič, Beno Krejan, Matej Traven in mentor Dušan Klenovšek), Irena Pavlin, Zdravko Podhraški, Jože Prah, Darja Remsko, Katarina Senegačnik, Andrej Sovinc, Dare Šere, Marko Šere, Rudi Tekavčič, B. Vajndorfer.

Dodatna pojasnila glede prenočevanja velikih kormoranov za celotno obdobje 1994-97 so poslali: Viktor Andoljšek, Nina Bednaršek, Franc Bračko, Dare Fekonja, Marjan Gobec, Jože Pečnik in Branko Vajndorfer.

Vsem najlepša hvala!

Za kritični pregled rokopisa se zahvaljujem dr. Davorinu Tometu.

LITERATURA

GEISTER, I. (1995): Popis prezimujočih sivih čapelj *Ardea cinerea* in velikih kormoranov *Phalacrocorax carbo* v Sloveniji v letih 1994 in 1995. *Acrocephalus* 72: 130-137.

SKORNIK, I. (1995): Prezimovanje velikega kormorana *Phalacrocorax carbo* na slovenski obali. *Falco* 9:13-16.

POVZETEK

Povprečno 50 ornitologov je v obdobju 1994-97 vsako leto februarja popisovalo po vsej Sloveniji prezimujoče sive čaplje in velike kormorane, od leta 1996 tudi labodove grbce.

Popisi kažejo, da se število prezimujočih velikih kormoranov še nadalje povečuje. Od leta 1994 do 1997 se je povečalo s 1740 na 3619 osebkov. V tem obdobju je bilo odkritih 11 obrečnih prenočišč, ki pa zaradi preganjanja niso stalne.

Število sivih čapelj se je v letu 1997 (355) v primerjavi z letom 1996 (270) sicer povečalo, toda število ni presehalo števila iz leta 1994 (457).

Število labodov grbcev se je v letu 1997 (376) povečalo glede na leto 1996 (206).

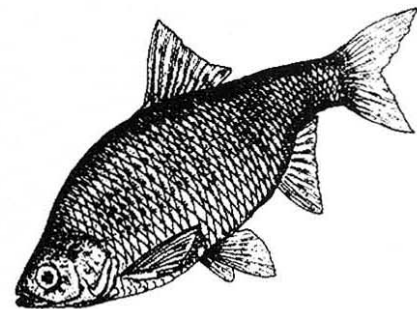
SUMMARY

Each February from 1994 to 1997, the wintering Grey Herons and Great Cormorants were surveyed all over Slovenia by some 50 ornithologists; from 1996 on Mute Swans were surveyed as well.

The surveys show that the numbers of the wintering Great Cormorants are still increasing; from 1994 to 1997 they increased from 1740 to 3619 birds. In this period, 11 night quarters were discovered along our rivers but eventually turned out to be not permanent due to human disturbance and persecution.

As far as Grey Herons are concerned, their numbers indeed increased in 1997 (320) compared with those in 1996 (270), but did not exceed those from 1994 (457).

In 1997 the Mute Swans increased in numbers (376) in relation to those in 1996 (206).

Iztok Geister, *Kocjančiči* 18, 6276 Pobegi